

ЗАТВОРНИЧЕСКО ПРАВО

Последни новини и информация за нашите другари в затвора



В ТОВА ИЗДАНИЕ

Социална дейност и възпитателна работа
СТР 1

Оснoсни понятия в социално-възпитателната
работа с лишените от свобода СТР 3

Правни характеристики на социално-
възпитателната работа с лишените от свобода.
Документация СТР 5

Оценка на осъдения СТР 7

Риск от рецидив СТР 10

План за изпълнение на присъдата СТР 13

Заклучение СТР 14

Прикачени: „Правилата за Прилагане на
Системата за Оценка на Риска от Рецидив и
Вреди“ и Книжка на лишения от свобода

Социална дейност и възпитателна работа

Социалната дейност и възпитателната работа с
лишените от свобода е уредена в Глава
единадесет от ЗИНЗС и Глава четвърта от
ППЗИНЗС.

Възпитанието на лишените от свобода е процес
на организирано въздействие върху личността,
насочена към формиране на система от
определени качества, възгледи и убеждения. При
превъзпитанието става въпрос за преизграждане,
т.е. преформиране на личността, като на базата
на разграждането на съществени негативни
личностни характеристики се създават позитивни
такива. В най-опростен вид и на практика, това е
двустранен процес на взаимоотношения между
възпитател и възпитаник, целящ възходящо
развитие на осъдения, съпътстван от отчитане на
неговата активна роля и влиянието на всички
външни фактори. Социално-възпитателната
работа в пеналните институции се разглежда като
промяна, включваща подобряване на социалните
взаимоотношения и изпълнението на социални
роли, повишаване способността за социално
функциониране на осъдения (образование,

квалификация, работа и др.); спазване на правата му. Личностната промяна, като цел на социално-възпитателната работа, е насочена към постигане на позитивна индивидуална промяна чрез използване на различни психопедагогически методи, като се акцентира на силните страни и на ресурсите на лицето и се търси укрепване на автономията на личността.

Когато се говори за социалния елемент в работата с правонарушителите, той може да се разглежда като медиация между личността и обществото. Въздействията на този вид работа са насочени както към промяна на личността, така и към промяна в средата. В пенален контекст, социалната работа има „характер на социално-педагогическа социално-възпитателна дейност.“ В този смисъл, тя е ориентирана към определен тип личностна промяна, изразяваща се най-общо в готовност и възможности за законообразен начин на живот.

В аспекта на изпълнението на наказанията, социалната промяна има определено комплексаторен характер, който съответства на нейното социално предназначение. Тя също придава на социално-възпитателната работа в корекционните институции и ролята на факт за ресоциализация, защото „основна причина за престъпното поведение са дефицитите в жизнената ситуация на отделния правонарушител“ и невъзможността или неумението да бъдат преодолени по приемлив за обществото начин. Социално-възпитателната работа в пенитенциарната институция се разглежда също в светлината на социалната подкрепа, взета в нейния най-широк аспект, а именно, приобщаването на осъдените към ценностите и моделите на законосъобразното поведение чрез повишаване на личностна зрялост, социалната компетентност и умения за социално вграждане. В работата не се отричат тотално рационалните моменти на традиционната поправителна педагогика, но се прилагат нови съвременни подходи, методи и форми на ресоциализационни влияния.

Изпълнението на наказанието лишаване от свобода представлява съвкупност от множество етапи, провеждане и организиране, планиране, провеждане, коригиране и отчитане на получените резултати от тази дейност на лишените от свобода, в рамките на които се съблюдават следните цели:

- Увеличаване на социалните им компетенции и създаване на предпоставки за самоутвърждаване;
- Развитие на способности за установяване на адекватни отношения с околните;
- Придобиване на самоконтрол за овладяване на агресивно поведение;

- Оказване на съдействие за разпознаване на проблемите;
- Развиване на емпатия към жертвата;
- Повишаване на самосъзнанието и самооценката;
- Приучаване към просоциално поведение;
- Анализ на мотивите и причините за извършване на престъплението;
- Разработване на план за живота напред и др.

Според сегашната практика в условията на действащата система за социално-възпитателната работа в МЛС, водеща роля при организирането и провеждането на въздействията, целящи промени в развитието на осъдените, е вменена на инспекторите социална дейност и възпитателна работа /ИСДВР/, а функциите по контрола са делегирани на надзорно-охранителния състав /НОС/.

В границите на социално-възпитателните дейности в МЛС, взаимодействието между възпитаващия и възпитавания /осъдения на лишаване на свобода/ представлява елементарна система на въздействие между субекта и обект на възпитание, в която влияние оказват както обективни характеристики, свързани с този процес, така и субективни прояви.

Обективните характеристики са свързани с наличието на нормални правила, условия и предписания, произтичащи от правния регламент и статута на институцията.

Субективните характеристики са представени от възгледите и убежденията на обекта /осъдения/, които предполагат незачитане и неспазване на социалните норми, проява на съпротиви към процеса на социално-възпитателните въздействия (което е предопределено от недоброволният характер на взаимодействие в системата на изпълнение на наказанията) и професионалните умения и компетентности на ИСДВР.

Приема се, че на входа на тази система от взаимодействия влиза човек с криминални личностни характеристики и служители с професионалните си компетентности. След като тази криминално изявена личност навлезе в параметрите на възпитателната система и, съобразно своите личностно-дифузни особености, възприеме въздействията от страна на служителите, се очаква на изхода на системата тя да излезе вече променена – личност, която спазва и уважава възприетите правни и морални норми. Следователно, от формално-теоритична гледна точка няма причини заложеният в закона очакван резултат да не бъде постигнат, но последователно предполага наличието на систематизиран и целенасочен процес на

въздействие. Именно на този процес ще обърне внимание, като се опитам да представя спектъра на дейности в МЛС и тяхното документиране, разгледани като база за постигане на изведения от законодателя резултат.

Осносни понятия в социално-възпитателната работа с лишените от свобода

За обективно представяне на процеса на корекционно-възпитателно въздействие е от значение да се изяснят някои основни понятия, приложими в работата с осъдените на лишаване от свобода, които имат практическа значимост за работещите с осъдените и представят същностната характеристика на изпълнението на наказанието.

Понятието „правонарушение“ намира широко приложение в контекста на социално-възпитателната дейност с осъдените. То се отличава със своя по-общ характер и представлява съзнателен волеви акт, който води до увреждане на обществени отношения, които са нормативно регулирани (от закони, правилници, наредби и други нормативни актове).

Понятието „правонарушение“ намира тълкуване в Минималните стандартни правила на ООН за правораздаване при непълнолетните.

Третирането е понятие, което се използва в работата с осъдените на лишаване на свобода лица. В минималните стандарти са изведени следните общи принципи:

Третирането на всички хора лишени от свобода **хуманно и с уважение към тяхното достойнство** е всеобщо и приложимо правило. Следователно, прилагането на това правило като минимум **не може да зависи от материалните ресурси, с които държавата разполага**. Би следвало то да се прилага **без дискриминация от какъвто и да било род**, като такава на основата на раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически и други убеждения, национален или социален произход, собственост, рождение или друг статус.

Третирането в обзора на социално-възпитателната дейност се свързва с:

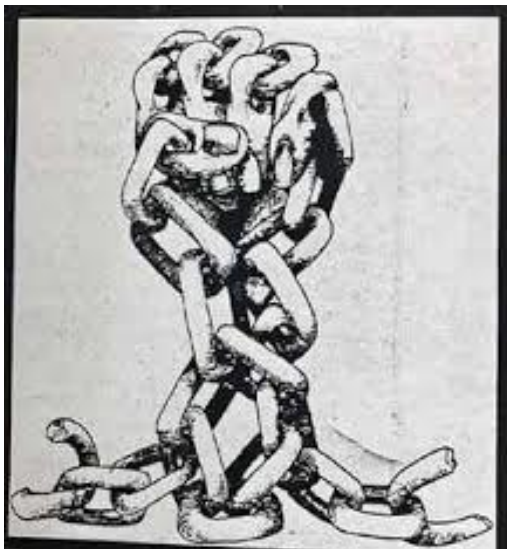
- Отношенията, които са изградени в рамките на директното подпомагащо отношение;
- Уважението към човека;
- Зачитане на личното му достойнство;
- Разпознаване на потребностите му;
- Разбиране на специфичните (криминогенни) нужди;
- Измерване на промяната.



Често използваното определение за доброто третиране се свързва с факта, че специалистът „знае какво прави“. Тоест, то е свързано с обсъждане, договаряне и предоговаряне на целите, дейностите и резултатите в пределите на изпълнение на наказанието лишаване от свобода. Ако се опитаме да интерпретираме осмислянето на проблема за третирането на правонарушителите в затвора през призмата на социално-възпитателната работа с тях, трябва да посочим, че тя се стреми да допринася за социалния и превантивен характер на различните форми за ресоциализация и възпитание на осъдените, тоест – дейността по третирането може да се определи като услуга, която е насочена към минимизиране на последиците от престъплението и намаляване на риска от последващо осъждане.

Постигането на добро третиране в пенитенциарната институция предполага наличие на индивидуализирана оценка за всеки правонарушител, която да персонализира работата с осъдения.

Оценката на лишения от свобода е базистна за цялостната дейност по изпълнение на наказанието, включваща оценката на риска от рецидив и вреди, планиране, препланиране на присъдата в направление на социално-възпитателна работа с правонарушителите, както и прогноза за ресоциализацията им. *Подчертавам, че оценката на осъдения по чл. 155 от ЗИНЗС е по-широко понятие от оценката за опасността от нова рецидивна проява и вреди за обществото*, която има за цел да представи „цялостната информация“ за осъденото лице и настъпилите промени в хода на поправителното въздействие на наказанието, като се изготвя на различните етапи от изпълнението на присъдата в съответствие с изискванията на чл. 130 от ППЗИНЗС.



В научната литература, оценката е професионален термин, обозначаващ набора от професионални хипотези, заключения и становища, които се формулират на основата на анализ и интерпретация на набраната информация по случая.

Оценката не е описание, не е сбор от данни, а резултат от тяхното анализиране, интерпретиране и осмисляне. Тя е израз на компетенциите на професионалиста или на екипа, изготвящ оценката, да разберат и представят значението на информация, която са набрали за конкретния човек.

От педагогическа и социално-възпитателна гледна точка, оценката се свързва с определяне на силните страни и ресурсите у личността – връзки, привързаности, интереси, способности, нагласи, умения и др.

Оценката на осъдения е в основата на планиране на работата по изпълнение на присъдата в посока управление на риска и намаляване на рецидива. Тя определя въпросите свързани със сподобностите и мотивацията за промяна, както и други фактори, които могат да повлияят върху реакцията на индивида към определена форма на въздействие. Оценката е в основата на индивидуализиране на подхода към отделния човек и позволява да се измери настъпващата промяна. В рамките на проблематиката свързана с оценката на осъдения е извеждането на понятието риск.

Понятието „*риск*“ в контекста на работата с правонарушителите е изведено през 1993 г. от Дани Кларк, изследовател и автор на „Методиката OASys“ (Система за Оценка на Правонарушителите). В доклада „Алтернативно измерване на криминогенните нужди и вредата при правонарушителите“, Дани Кларк определя риска като „бъдещо събитие, включващо възможен отрицателен изход.“ Според него, той се асоциира със „загуба“, „щета“, или „вреда“ и е

въпрос на случайност, несигурност, непредсказуемост, свързва риска и отчитане на вероятната поява на бъдещо събитие и дали то би породило вероятно въздействие върху някой или нещо и с какви последствия. Пак там се подчертава, че ефективната оценка на риска осигурява недвусмислена класификация на вероятността от последващо осъждане в рамките на определен период от време. Според екипа разработил доклада, оценката трябва да установи поотделно риска от увреждане в случай на бъдещи нарушения, към кого е насочен този риск и при какви обстоятелства. Авторите му свързват оценката с определяне на профила на потребностите свързани с правонарушението, както и конкретните действия за намаляването им.

Надграждайки постигнатото, през 2003 г. Дани Кларк извежда компонентите на „добрата“ оценка на риска:

- Най-добрият индикатор за бъдещото поведение е поведението в миналото;
- Събиране на пълна информация за правонарушителя;
- Осъзнаване на спектъра от рискове, поставяни от правонарушителя за кого и при какви обстоятелства;
- Осъзнаване на конкретните рискови фактори и факторите, които ги задействат;
- Комуникация с всички заинтересовани страни;
- Идентифициране на всички потенциални крайни резултати и вероятността за възникването им; тоест, идентифициране на опасността/опасностите;
- Съставяне на план с идентифицирания риск;
- Изясняване на индивидуалните роли и отговорности.

Подобно разбиране за риска се открива в националната им нормативна уредба, регламентираща изпълнението на наказанието пробация и лишаване от свобода. В ЗИНЗС и ППЗИНЗС, извеждането на риска от рецидив и риска от вреди е един от най-важните компоненти на оценката на осъдения. Неговото определяне е съществено за интензивността на намесите в плана и планирането на периода за преглед на плана.

Той е важен и за необходимостта да се въвлечат повече партньори и институции в процеса на ресоциализация на лишения от свобода. Съгласно националния ни регламент, оценката на риска е процес, който във всеки момент може да бъде поставян на преглед и актуализиране. Използвайки своя опит, умения и налични средства, ИСДВР трябва да излага своята професионална преценка, за да стигне до оценка

на риска от рецидив и риска от вреди на осъдения. За целите на настоящото изложение е важно да се изясни още едно ключово понятие, свързано с оценката на правонарушителя; това са „криминогенните нужди“.

Това понятие е представено в книгата на Д. Андрюс и Д. Бонета – „Психология на криминалното поведение“ и намира много широко приложение в работата с правонарушителите. Важното послание на научните им виждания е, че криминогенните нужди са тези динамични фактори, които директно допринасят за извършване на правонарушение или са спомагателни.

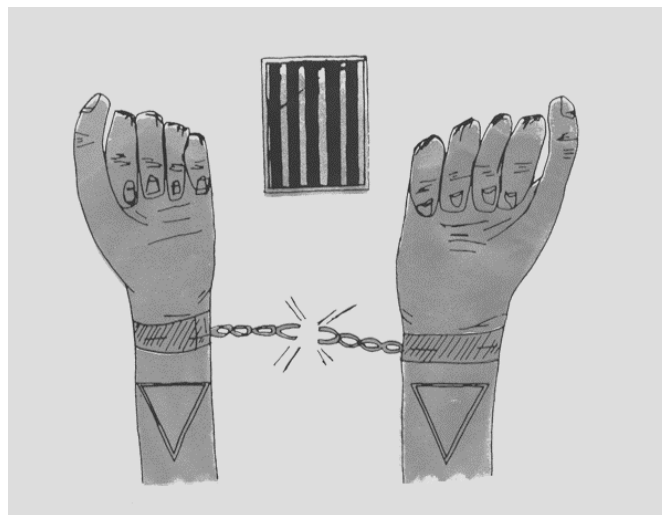
Според тях, криминогенните нужди включват:

- Промяна на антисоциалните разбирания и настроения и формиране на просоциални такива;
- Намаляване на общуването с подобни антисоциални елементи;
- Насърчаване на семейната близост/общуване;
- Насърчаване на семейното наблюдение/надзор;
- Насърчаване на идентифицирането/свързването с модели на антикриминална роля;
- Увеличаване на способностите за самоконтрол; самоуправление и решаване на проблеми;
- Намаляване на зависимостите от алкохол и наркотици;
- Заместване на уменията за лъжение, кражба и агресия с просоциални алтернативи;
- Промяна на други фактори, които според индивидуалните оценки на риска и нуждите са свързани с противоправно поведение. Те могат да включват въпроси, свързани с образованието/заетостта, финансите, жилищните условия или свободното време/забавленията;
- Уверяване в способностите на правонарушителя да разпознава рисковите ситуации и, че има ясен, добре отработен план за справяне с тези ситуации;
- Увеличаване на съпричастието към жертвите.

Мнението на авторите е, че криминогенните нужди имат динамичен характер, като тяхната промяна може да доведе и до промяна на вероятността от престъпно поведение.

Стъпвайки на това разбиране, в пенитенциарната практика се приема, че криминогенните нужди са в основата на предсказване на риска. Извеждането на криминогенните нужди

позволява не само да се оцени вероятността от последващо осъждане на даден правонарушител, но и да се определят и класифицират потребностите, свързани с престъпното деяние, в това число основните личностни характеристики и познавателно-поведенчески проблеми. Именно те са в основата на планиране на присъдата.



Правни характеристики на социално-възпитателната работа с лишените от свобода. Документация.

Както беше посочено по-горе, моделът на работата с лишените от свобода представлява една доста комплексна система, в рамките на която специалистите осъществяват набор от дейности, включващ превенция, контрол и подкрепа на осъдените лица, чиито функционални и съдържателни характеристики са описани в съответните законови и подзаконови нормативни актове и видовете документи за организиране и провеждане на мероприятията по изпълнение на наказанията и измерване на напредъка при работата с осъдения. В тази част ще се опитам да представя дейностите, които пеналните органи следва да осъществяват с осъдените лица, като отправната точка е описание на социално-възпитателните компоненти в съответствие с правните характеристики, изведени в НК, ЗИНЗС и ППЗИНЗС.

По същество, в Част Втора на Глава XI на ЗИНЗС са описани стандарти за изпълнение на социалните дейности и възпитателната работа (СДВР) – надзор, подкрепа и превенция. Правният регламент за реализирането им намира обяснение в чл. 152 от ЗИНЗС, който резюмира целта и съдържанието им:

Социалната дейност и възпитателната работа са основни средства за ресоциализация на лишените от свобода и са насочени към

подпомагане на личностната промяна на осъдените и изграждане на умения и способности за законосъобразен начин на живот в обществото.

ал. 2 – Социалната дейност и възпитателната работа в местата за лишаване от свобода включват:

1. Диагностична и индивидуална корекционна дейност;
2. Програми за въздействие, за намаляване на риска от рецидив и риска от вреди;
3. Образование, обучение и квалификация на лишените от свобода;
4. Творчески, културни и спортни дейности и религиозна подкрепа.

ал. 3 – С лишените от свобода се осъществява групов и индивидуален социален дейност и възпитателна работа.

В този смисъл, социалната дейност и възпитателната работа в затвора се подчиняват на два обективни критерия за въздействие – поправяне и превъзпитание на осъдените лица.

В описанието на чл. 154, чл. 155, чл. 156 и чл. 157 от ЗИНЗС и чл. 121 от ППЗИНЗС са изброени основните диагностични и корекционни дейности с лишените от свобода, които са насочени към оценяване на риска от рецидив и вреди, изготвяне на първоначален доклад и индивидуално планиране на изпълнението на присъдата. Напомням, че всички те в своята цялост представляват оценката на осъдения по чл. 155 от ЗИНЗС.

В чл. 121 и чл. 122 от ППЗИНЗС са изброени дейностите свързани с индивидуалната корекционна работа с лишените от свобода, като петата алинея указва, че за нейното планиране и отчет на резултатите ѝ се ползва единна форма, утвърдена от главния директор на ГДИН.

В чл. 124, ал. 1 от ППЗИНЗС е описан регламентът на социалната дейност и възпитателната работа с лишените от свобода, включващ: индивидуалната консултативна и корекционна дейност; програми за обществено въздействие; обучение и квалификация на осъдените.

Индивидуалната работа с осъдените на лишаване от свобода е насочена към:

- Информирание относно правния и социалния статут и възможностите за облекчаване на условията за изтърпяване на наказанието;
- Подпомагане за решаване на проблемни ситуации и изграждане на умения за преодоляване на трудности;

- Посредничество и работа с външни организации за решаване на конкретни проблеми;
- Мотивиране към активно участие и сътрудничество в подготовката за живот на свобода.

Изяснявайки правните характеристики на ИСДВР е важно да се подчертае, че законодателната конструкция на дейностите позволява условно да ги обособим в две групи:

- Мерки за адаптация и корекция;
- Мерки за подкрепа.

В логиката за изведеното разделение е важно да се подчертае, че съдържанието е подчинено на целите да се подпомогне осъдения при определяне на нуждите от промяна и корекция, както и да се насочи в изграждане на умения и способности за законосъобразен начин на живот.

Включване на осъдените в специализирани програми по чл. 157 от ЗИНЗС е класически способ за тяхната ресоциализация със съответната корекционна насоченост. Те са форма на професионална намеса, насочена към промяна на личността на осъдения и подпомагането му в процеса на формиране на позитивни нагласи.

В ЗИНЗС са изведени два вида програми за въздействие – индивидуални и групови, като в чл. 125, ал. 1 от ППЗИНЗС, законодателят указва, че на лишените от свобода се предлагат специализирани програми за индивидуална и групов работа в съответствие с правила на регистрираните нужди, целите в индивидуалния план за изпълнение на присъдата и наличните ресурси. В ал. 5 и ал. 7 на същия член са описани основните документи за провеждане и приключване на програмите и отчитане на постигнатите резултати за всеки участник.

Съгласно ал. 8 на чл. 125 от ППЗИНЗС, на лишените от свобода, които успешно са приключили специализирана програма за въздействие, се зачитат работни дни по реда на чл. 178, ал. 4 от ЗИНЗС – 16 часа групови занятия се зачитат за 3 дни лишаване от свобода.

В чл. 133, ал. 1 от ППЗИНЗС са изброени и допълнителните дейности, в които лишените от свобода имат право да участват. Тези дейности са с ресоциализационна насоченост, запълват дефицитите в познанията на осъдения за обкръжаващата го действителност и са елемент от мерките за подкрепа в периода на изтърпяване на наказанието. При реализирането на тези дейности е важно да се подчертае, че участието на лишения от свобода в тях е на доброволен принцип и предполага съпричастност в

провеждането им. В противен случай, трудно може да се очакват добри резултати. Важно условие е те да бъдат организирани при отчитане интересите и антикриминогенните нужди на осъдените. Това изискване е от голямо значение – води до повишаване на мотивацията за участие, тъй като да се разчита само на служебно-директивния подход не е реалистично.

В заключение, бих могъл да обобщя, че по своята същност социалната дейност и възпитателната работа с лишените от свобода представлява форма на превантивно педагогическо въздействие, която има за цел да абсорбира съответното обществено неприемливо поведение на личността и да го превърне в просоциално. В съдържателен аспект, социално-възпитателната работа е обединяваща връзка между двата параметра (надзор и подкрепа), като задължителен елемент в този конструкт е наличие на стандарти за изпълнението ѝ, както и гъвкав подход в прилагането. Необходимо е същността на социално-възпитателната работа в МЛС да се разглежда в контекста на нейното качество. С други думи, да се търси връзката и баланса между ползата за нарушителя и използвания ресурс, като дейност, която предполага при осъществяването ѝ да са изпълнени две условия:

1. Приложение за добри модели за управление на правонарушителите и;
2. Ориентацията им към потребностите (криминогенните нужди) на правонарушителите.

В пенитенциарно-пробационната практика, социално-възпитателната работа е общо понятие, което отразява целия комплекс от дейности, насочени към реализирането на основната цел на наказанието – възпитание, образование и ресоциализация / реинтеграция. В този смисъл, то е по-широко от понятието възпитателна работа, която е насочена към промени в личността на осъдения. Освен в обема на съдържанието си, социалната работа се отличава от възпитателната и същностно. Счита се, че тя е „комплексно-интегративна дейност“, която в зависимост от особеностите на осъдения, от специфичните социални проблеми и тяхната проекция като личностни, както и социалните условия и ресурси, може да се реализира като ансамбъл от подпомагане, услуги, възпитание, образование, грижи, подкрепа, посредничество и други. Преосмислянето на подобно разбиране неминуемо е свързано с дефиниране на теоритичната рамка и целите на социално-възпитателната работа в МЛС.

Оценка на осъдения

Източници на доказателствата за поправяне на лицата изтърпяващи наказание лишаване от свобода са оценката по чл. 155 от ЗИНЗС и резултатите от работата по индивидуалния план за изпълнение на присъдата по чл. 156 от същия закон. От значение са и всички други сведения за поведението на лицето по време на изтърпяване на наказанието. В аспекта на посочените показатели следва да подчертаем, че реализирайки целите на наказанието, социално-възпитателната работа има за задача да постигне превантивен и корекционен резултат върху личността на правонарушителя. За целта, осъдения трябва да бъде детайлно проучен и анализиран с оглед планирането на предстоящото въздействие, както вече подчертах, оценката на осъдения по чл. 155 от ЗИНЗС е структурирана оценка, включваща оценката на риска от рецидив и вреди, планирането и препланирането на присъдата, както и прогноза за ресоциализацията му. В този аспект, оценката по чл. 155 от ПИЗНС е това, което определя степента на риска от рецидив и причиняването на вреди.

По своята същност, оценката на риска е диагностичен инструмент, който насочва работата с конкретния правонарушител в контекста на изведените дефицити. Тя има за цел да подпомогне професионалната преценка на отделния случай, като очертае рисковите зони за рецидив и изведе основните нужди на осъдения/правонарушителя и е надеждна основа за планирането на третиране, насочено към управление на риска и намаляване на рецидива. Тя е инструмент, който позволява по структуриран начин, основан на доказателства, да се вземат професионално решения за прогнозиране на бъдещето поведение в дългосрочен план и да доведе до индивидуализирано изпълнение на присъдата.

В съдържателен аспект, оценките се преразглеждат периодично, което дава възможност за преглед на обстоятелствата, които се променят по време на изпълнението на присъдата. Задълбочеността на оценката се определя от степента на риска и е пропорционална на тежестта на потенциалния резултат. Интервенциите за предотвратяване на рецидива са ясно свързани с текущата оценка на риска на индивидуалния правонарушител и се планират, както за лишените от свобода, така и за общността, като по този начин се цели приемственост между тези две среди.



Тъй като оценяването е процес, който продължава през срока на присъдата, има възможност да се проследи степента на риска съобразно с промяна в обстоятелствата и ситуации. Оценката е база за всички решения свързани с прогреса на осъдения, а описаните възможности на осъдения позволяват:

- Да се планират и предложат на осъдения подходящи стратегии за справяне;
- Да се прецени промяната в поведението и да се обективира подобряването на правния статус;
- Да се снижи риска от вреди.

По-горе изясних, че в оценката на осъдения, понятието „риск“ е ключово и означава бъдещо събитие, което предполага отрицателен изход – загуба, щета, вреда.

Той е решение, свързано с/със:

- Случайность; неопределенность; непредвидимость.

При него се пресмята вероятното възникване на бъдещо събитие и вероятното въздействие на това събитие, върху кого или какво и с какви последствия.

В обхвата на оценката на осъдения се открояват четири основни понятия:

1. Риск от рецидив – повтаряща се престъпна дейност или последващо нарушение на закона.
2. Риск от нанасяне на вреди/увреждания (насилие), застрашаващи живота или силно травмични, възстановяването от които (физически и психическо) може да се очаква, че ще е трудно или невъзможно.
3. Висока степен на обществена опасност – възможността или способността за нанасяне на вреди на другите от

физическо или продължително психическо естество, приравняващо се на съчетание от възможността за нанасяне на сериозна вреда и вероятността от повторно нарушение на закона.

4. Риск от самоувреждане – риск от самоубийство или риск от нанасяне на физически или психически вреди на самия себе си.

Оценката на осъдения се основава на методиката OASys (Offender Assessment System), създадена в периода 1999-2001 г. в Англия и Уелс в следствие на нарастващото значение на систематичната оценка и профилите на правонарушителите.

С оценката се очертава зоната на нуждите, като степента на риска се установява с динамични и статични индикатори. Към статичните индикатори се числят социалноикономическите условия, а динамичните касаят поведенчески прояви, свързани с престъплението. В този контекст, в резултат на проучвания са изведени 6 основни фактора, влияещи върху степента на риска:

- Предишни нарушения;
- Мъжки пол;
- Безработица;
- Зависимост от алкохол и наркотици;
- Семеен произход;
- Душевно разстройство.

Системата за оценяване на осъдените (правонарушителите) има 5 основни компонента:

- Риск от последващо осъждане и фактори, свързани с противоправното поведение;
- Риск от увреждане, риск за лицето и други видове риск;
- Обобщаващ формуляр;
- Надзор и планиране на присъдата;
- Самооценка.

А основното ѝ тяло се състои от следните раздели, представени накратко по следния начин:

Раздел А: Настоящо правонарушение

Подробности за престъплението:

Какво, кога, кого, защо, как?

Трябва да се опише не само какво е извършил правонарушителя, но и да се дадат подробности за обстоятелствата, при които го е извършил. Трябва да бъдат разгледани следните въпроси:

- Каква е била мотивацията за извършване на престъплението?
- Правонарушителят сам ли е бил, или с други?
- Планирано ли е било престъплението?

- Било ли е използвано оръжие?
- Извършено ли е под въздействието на алкохол и наркотици?
- Правонарушителят познавал ли е жертвата?
- Това първо престъпление ли е, или правонарушителят е извършил и други от подобен характер?
- Какво е било емоционалното/душевното състояние на правонарушителя?
- Разказът на правонарушителя съвпада ли с информацията от прокуратурата?

Раздел Б: Криминално минало

Списък на предишните осъждания и присъди; тази информация е необходима, за да се оцени вероятността осъденият да извърши и други престъпления. То показва също дали в миналото са били извършвани престъпления от подобен характер. Същите въпроси, които се задават за настоящото престъпление могат да бъдат зададени и за предишни престъпления. Има ли някакъв модел при извършване на престъпления? Например, под влияние на алкохол ли са извършени всички престъпления, или защото правонарушителят не може да сдържа гнева си?

На каква възраст е бил правонарушителят, когато е бил осъден за първи път?

Има ли документирані случаи на нарушаване на общественния ред или бягство от правосъдието?

Раздел В: Отношение към нарушението – нагласи

В този раздел се идентифицират онези области от живота на личността на осъдения, които биха могли да причинят проблеми – на правонарушителя или на други хора – особено тези, които може да са довели до извършеното престъпление. В този раздел, оценителят трябва да определи нивото на отговорност, което правонарушителят поема за своето деяние; степента на разбиране на причините за извършването на деянието; до каква степен изразява угризения спрямо жертвата; отношение към властта/обществото/персонала/надзорника. Важно е да се определи нивото на мотивация за промяна на престъпното му поведение и да се измери степента, до която запазва своите престъпни възгледи.

Раздел Г: Жилищно устройване

- Има ли къде да живее осъденият? Ако да, жилището временно ли е, или постоянно?
- Харесва ли му мястото, където живее?
- Останалите хора от домакинството имат ли нещо против той да живее там?

- Съжителства ли с други лица с криминални нагласи и поведения?

Раздел Д: Взаимоотношения

Този раздел се отнася към настоящите взаимоотношения на лицето с неговото семейство, доколкото то цени семейството си, каква е динамиката в посочените взаимоотношения и дали влиянието върху него от страна на семейството е положително или отрицателно. Посоченото взаимоотношение може да е важен защитен фактор и може да доведе до въздържане от престъпления.

Близък член от семейството има ли съдебно минало?

Има ли партньор, деца?

Данни за битово насилие и други.

Раздел Е: Образование и обучение

- Правонарушителят ходил ли е редовно на училище?
- Посещавал ли е редовно училище?
- Какво е отношението му към обучението?
- Може ли да чете, да пише и да смята?
- Има ли някакво образование? Има ли образователен ценз или професионална квалификация?
- Достатъчно образован и обучен ли е, за да може да си намери задоволителна работа?

Раздел Ж: Трудова заетост

- Правонарушителят работи ли?
- Притежава ли достатъчно умения, за да може да си намери работа?
- Каква е историята му на трудова заетост, работил ли е редовно през последните две години?
- Има ли желание да работи?
- Ако има работа – харесва ли му, или иска да прави нещо друго?

Раздел З: Управление на финансите

- Разполага ли правонарушителят с достатъчно средства, за да се издържа?
- Зависим ли е финансово от семейството си, или от приятелите си?
- Издържа ли семейството си?
- Разумно ли харчи парите си?
- Има ли дългове?
- Играе ли комар?

Раздел И: Начин на живот и обкръжение/приятели

- Прекарвал ли е правонарушителят много време с други правонарушители?
- Много от приятелите му правонарушители ли са?
- Има ли сред семейството му правонарушители / осъдени?
- Лесна ли се влияе от приятелите си, които са престъпници?
- Сам ли извършва своите престъпления, или с други?

Раздел Й: Злоупотреба с алкохол

- Колко алкохол употребява правонарушителят редовно?
- Пие ли толкова много, че да изпада в безсъзнание?
- Пие ли толкова много, че да му пречи да живее нормален живот?
- Алкохолът отразява ли се върху здравето му?
- Пие ли толкова много, че да става агресивен?
- Извършва ли престъпления, за да си набави пари, с които да купи алкохол?
- Извършва ли престъпления само в пияно състояние?

Раздел К: Злоупотреба с наркотици

- Правонарушителят използва ли незаконни наркотици?
- Какви наркотици използва?
- Използвал ли е в миналото наркотици?
- Пристрастен ли е към определен наркотик?
- Инжектирал ли е някога наркотик?
- Злоупотребявал ли е някога с лекарства, които са му били предписани от лекар (тоест, взимал ли е някога по-голяма доза от предписаната / комбинира ли ги е с алкохол)?
- Взимал ли е наркотици в съчетание с алкохол или лекарства по рецепта?
- Употреба на наркотици причинила ли му е здравословни проблеми (душевно или физически)?
- Извършва ли престъпления, за да си набави пари, с които да купи наркотици?
- Извършва ли престъпления само тогава, когато е под въздействие на наркотици?

Раздел Л: Емоционални проблеми

- Страда ли правонарушителят от умствена недостатъчност?
 - Има ли душевно заболяване?
 - Депресиран ли е?
 - Изнервен ли е?
- Бил ли е оценяван някога от психиатър или психолог?

Раздел М: Междоличностно поведение. Умения за общуване

- Правонарушителят сприхав ли е?
- Проявява ли враждебност към определени индивиди или групи?
- Извършвал ли е престъпления, свързани с насилие или заплахи?
- Как реагира, когато околните не се съгласяват с него?
- Може ли да изразява гледната си точка без да изразява агресия?
- Когато изразява възгледите си, твърде плах ли е?
- Как реагира, когато не получи онова, което иска?
- Проявява ли дискриминационно отношение към другите?

Раздел Н: Умения за мислене

- Способен ли е правонарушителят да мисли ясно и рационално?
- Импулсивен ли е?
- Поучава ли се от опита си, или повтаря грешките си?
- Когато е изправен пред проблем, обмисля ли решения, или прави първото, което му хрумне?
- Предвижда ли последиците от своите действия?
- Ако е в състояние да си представи различни начини за разрешаване на проблемите си, може ли да ги приложи на практика, или лесно се отказва?
- Емоциите пречат ли му на способността му да постъпва различно?

Колкото по-висок е резултатът на правонарушителя в някоя от областите, толкова по-голям приоритет трябва да се даде на този проблем при планиране на присъдата, за да се намали рискът от повторно извършване на престъпление. Факторите, за които се дава най-голям приоритет са тези, които водят до риск от повторно извършване на престъпления и до риск от вреда.

Риск от рецидив

Оценка на риска от рецидив се извършва съгласно утвърден стандарт, който законодателно е регламентиран в чл. 154 от ЗИНЗС.

Рискът от рецидив се класифицира в три степени:

- Нисък – от нула до четиридесет точки;
- Среден – от четиридесет и една до осемдесет точки;

- Висок – от осемдесет и една до сто и четиридесет точки.



Правилното му диагностициране е предпоставка да се постигне адекватно планиране на изпълнение на присъдата.

Важен сегмент от оценката на риска е оценяването на криминогенните нужди на нарушителя. В изложението, касаещо основните понятия в корекционно-възпитателната работа с осъдените, изяснихме, че криминогенните нужди са тези динамични рискови фактори, които директно допринасят за извършване на правонарушения или са спомагателни, за разлика от некриминогенните нужди, които имат слаба или нямат връзка с противоправното поведение. След извършването на оценяването на криминогенните нужди и на тяхната относителна важност от гледна точка на приноса им за появата или за поддържане на противоправното поведение, се извеждат приоритетните фактори, по които ще се работи. Този процес е свързан с договаряне с правонарушителя на приоритетните цели за корекционна работа и подхода за реализирането им.

За намаляване на риска от повторно извършване на престъпление не е достатъчно да се знае колко е вероятно някой отново да извърши престъпление. От значение е да се знае какво може да се направи, за да стане вероятността по-малка за подобен вид поведение. След като тези проблеми бъдат идентифицирани от специализираните служители /ИСДВР/, те се разглеждат в процеса на работа с осъденото лице, разбира се, проблемите могат да се променят и, следователно, трябва да бъдат редовно преразглеждани, като стандартът за периодичност е определен в „Правилата за Оценка на Риска от Рецидив и Риска от Вреди“ по чл. 154, ал. 5 от ЗИНЗС, които се утвърждават от

министъра на правосъдието. Приложено копие на същите: (вж. Приложения 1 и 2 на СТР. 12)

Рискът от вреди може да се определи като риск, който застрашава живота и/или е свързан с нанасянето на травми, независимо физически или психологически, възстановяването от които се очаква да е трудно и невъзможно.

Определянето му също се извършва на базата на тристепенна скала:

1. Нисък – без значителни текущи показатели за риск от увреждане;
2. Среден – има видими показатели от риск от увреждане, осъденият има потенциал да причинява увреждане, но е малко вероятно да направи това, освен ако не настъпи някаква промяна в обстоятелствата – например, неуспех на провежданото лечение, загуба на жилище, срыв във взаимоотношенията, злоупотреба с наркотици и алкохол;
3. Висок – Има застрашаващ риск от сериозно увреждане. Потенциалното събитие е по-вероятно да възникне, отколкото обратното и последиците са сериозни.

Рискът от вреди се категоризира като риск за:

Обществото – увреждането / вредата може да е с обща или конкретна насоченост към определена група, например – етническо малцинство, жени, възрастни. Това определение обхваща и останалите престъпни дейци извън местата за лишаване от свобода и може да бъде особено подходящо в изправителните институции, при полагането на труд в полза а обществото или други групови обкръжения;

- Затворниците – увреждане на други затворници в местата за лишаване от свобода;
- Познати възрастни – увреждане, насочено към определено лице, например предишна жертва, партньор, някой, срещу когото правонарушителят е озлобен;
- Деца – всякакъв вид увреждания, насочени към деца, включително насилствено и сексуално поведение, емоционално увреждане и прояви на небрежност; Затворнически персонал – увреждане, насочено към работещите с лицето, например пенитенциални служители, затворна администрация, полиция, други служби, работещи по договор, държавни служители. Включва всеки случай на малтретиране, заплашване или нападение на служител при

Приложение 1

Фиг.2. Схема за оценяване на риска от рецидив - вероятност за ново осъждане и профил на нуждите,СОП.

РИСК ОТ РЕЦИДИВ:

| | | |
|--------|-------------------|---------|
| НИСЪК | - общ брой оценки | 0 - 40 |
| СРЕДЕН | - общ брой оценки | 41 - 80 |
| ВИСОК | - общ брой оценки | над 81 |

Приложение 2

| Раздел | | Оценка | | | | | | | | | | | 8-10 | | 11-15 | | 16-20 | | 20+ | | Оценка |
|--------|---|--------|-----|-----|-----|------|-------|-----|-----|------|------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-----|----|--------|
| А | Настоящо правонарушение | 14 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6-7 | 8-10 | | 11-15 | | 16-20 | | 20+ | | | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | | 8 | | 9 | | 10 | | | 8 | | |
| Б | Криминална история | 14 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 16+ | | |
| | | | 0 | 2 | 4 | 6 | 8 | 10 | 12 | 14 | 6 | 18 | 20 | 22 | 24 | 26 | 27 | 28 | 30 | 27 | |
| В | Отношение към правонарушението. Нагласи | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15+ | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 1 | | |
| Г | Жилищно устройство | 0 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 0 | | |
| Д | Взаимоотношения | 0 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7-8 | 9-10 | 11-12 | 13+ | | | | | | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | | | | | | 0 | | |
| Е | Образование и обучение | 0 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7-8 | 9-10 | 11-12 | 13+ | | | | | | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | | | | | | 0 | | |
| Ж | Трудова заетост | 0 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10+ | | | | | | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | | | | | | 0 | | |
| З | Управление на финансите и доходите | 0 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7-8 | 9-10 | 11-12 | 13+ | | | | | | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | | | | | | 0 | | |
| И | Начин на живот и обкръжение | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13+ | | | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 1 | | |
| Й | Злоупотреба с алкохол | 0 | 0-1 | 2-4 | 5-7 | 8-12 | 13-18 | 19+ | | | | | | | | | | | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | | 0 | |
| К | Злоупотреба с наркотици | 6 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8-9 | 10-11 | 12-13 | 14-15 | 16-17 | 18-19 | 20-21 | 22-23 | 24+ | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 5 | | |
| Л | Емоционални проблеми | 0 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7-8 | 9-10 | 11-12 | 13+ | | | | | | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 0 | | |
| М | Междоличностни проблеми | 0 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7-8 | 9-10 | 11-12 | 13+ | | | | | | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 0 | | |
| Н | Умения за мислене | 1 | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7-8 | 9-10 | 11-12 | 13+ | | | | | | | | |
| | | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 1 | | |

43 точки

Обстоятелства, произтичащи от неговите задължения; Включва и насилие, извършено срещу служител извън затвора, прилагането на физическа сила, обиди и заплахи (с или без оръжие), както и сексуален и расов тормоз. Не е задължително да има физическо нараняване.

- Самият извършител – възможност правонарушителят да се самонарани или да сложи край на живота си.

Чрез извършването на оценката, пенитенциарният служител получава детайлна информация за нуждите и дефицитите на лишения от свобода, както и за ресурсите от неговото поведение, върху които може да се надгражда. Получаването и обработката на информацията от правонарушителя и всички останали източници своевременно трябва да бъде анализирана и обективизирана, с което да се сведе до минимум субективизирането ѝ от страна на служителя, а всяка една промяна настъпваща с правонарушителя - да бъде отчетена. За целта, всички дейности, извършени в контекста на описания подход се документират във формуляр за оценката по чл. 154 от ЗИНЗС, наречен „Книжка на лишения от свобода“, а в последствие и в доклада за лишения от свобода.

Формулярът за оценката на осъдения цели да се подпомогне служителят при извършването на обхватна и структурна оценка. В рамките на формуляра се извеждат и промените в обстоятелствата и поведението на правонарушителите, като те също се записват и измерват, което дава възможност да се види дали присъдата е оказала някакво влияние върху живота на правонарушителите, като те също се записват и измерват, което дава възможност да се види дали присъдата е оказала някакво влияние върху живота на правонарушителите. Освен това, информацията записана във формулярите за оценката може да бъде събрана и използвана като източник на стратегическа информация за правонарушителите, които са в затвора, като дейността по оценяването се финализира с изготвянето на стратегическа оценка, базирана на събраната информация по случая и професионалната оценка на пенитенциарния служител.

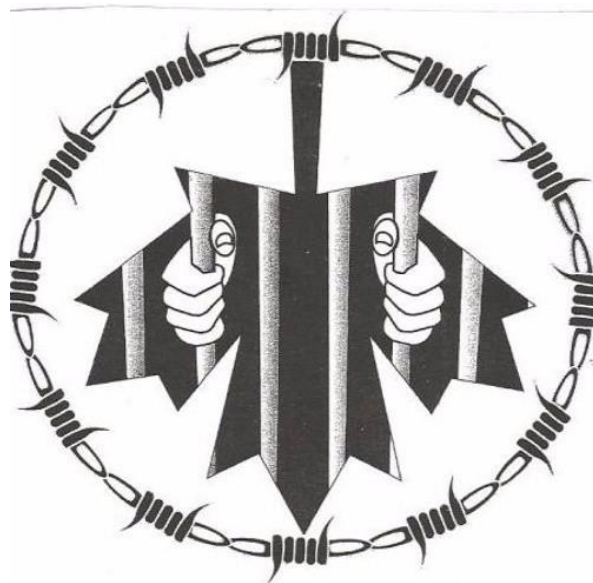
Важно е да се подчертае, че формулярът за оценката на осъдения не е заместител на професионалната преценка на служителите. Той е предназначен да ги подпомогне при описанието на факти от жизнената ситуация на осъдения с цел правилното / релевантното планиране на корекционната дейност с осъдения.

Първоначалната оценка на риска от рецидив и вреди обхваща всички дългосрочно и

краткосрочно осъдени (с наказание до 6 месеца лишаване от свобода).

Нова цялостна оценка на риска се извършва веднъж годишно само по отношение на изрично посочените в чл. 130, ал. 1 от ППЗИНЗС случаи; когато при първоначалната оценка е направено заключение за висок и среден към висок риск, ако се касае за осъдени за сексуални престъпления, или престъпления с употреба на насилие (включително битово) и принуда, злоупотреба с наркотици (или злоупотреба с алкохол), за осъдени с психични емоционални проблеми с опасни и остри личностни разстройства и/или ниски нива на елементарни умения.

Горното означава, че в досието на краткосрочно осъдените на лишаване от свобода поначало ще се съдържа само една първоначална оценка на риска от рецидив и вреди. Проследяването на корекционния процес в тази хипотеза ще е възможно най-вече през индивидуалния план за изпълнение на присъдата по чл. 156 от ЗИНЗС и отразяването на резултатите от изпълнението му съобразно чл. 129, ал. 7 от ППЗИНЗС и доклада за лишения от свобода. Би могло да се обмисли и събирането на гласни обстоятелства - в случаите на краткосрочно лишаване от свобода, писмените източници за поправяне не биха били достатъчно изчерпателни.



План за изпълнение на присъдата

В пределите на заложените в чл. 36 от НК цели, в затвора за всеки лишен от свобода времето на изтърпяване на наказанието се прогнозира и планира по начин, който ще осмисли престоя му в МЛС и ще постигне корекционен резултат. За целта се изготвя в писмен вид индивидуален план за изпълнение на присъдата /ИПИП/, който е основата на провежданата социално-

възпитателна работа и съгласно утвърдения стандарт се договаря и съгласува с осъдения.

Съдържанието на плана за изпълнение на присъдата е нормативно регламентиран в чл. 156 от ЗИНЗС и чл. 129 от ППЗИНЗС, като се изготвя въз основа на:

1. Вида и характера на извършеното престъпление;
2. Размера на наложеното наказание;
3. Оценката на осъдения и факторите, които формират риска от рецидив и вреди;
4. Първоначалното място за изтърпяване на наложеното наказание лишаване от свобода.

Съдържанието на ИПИП е изчерпателно посочен в чл. 129, ал. 2 от ППЗИНЗС:

ал. 2 – Планът на присъдата съдържа:

1. Описание на рисковите нужди/проблематични зони, във връзка с които ще се работи;
2. Точно определяне на целите, съответстващи на конкретните нужди;
3. Конкретно определяне на трудовите, образователните, обучителните, културно-информационните, спортните и корекционните мероприятия за постигане на целите;
4. Отговорният служител за извършване на мероприятията;
5. Сроковете за изпълнение на мероприятията.

В него се описват набелязаните мерки за реализация с други длъжностни лица в затвора, поправителния дом или затворническото общежитие и от представители на самодейните органи.

Препланиране на изпълнението на присъдата. Прогноза

В чл. 129, ал. 4 и ал. 5 от ППЗИНЗС, законодателят е посочил стандарта за преразглеждането (препланиране) на изпълнението на присъдата, което е в зависимост от срока на наказанието и настъпилите промени в хода на поправителното въздействие, както и от степента на риска от увреждане.

Индивидуалният план за изпълнение на присъдата по чл. 156 от ЗИНЗС се изготвя и променя в зависимост от резултатите при оценката на риска от рецидив и риска от вреди. По същността си, той е насочен към корекция на факторите, формиращи риска и отработване на лични дефицити с цел ограничаване на вероятностите от престъпно повторение и причиняването на значителни вреди. Освен в

аспекта на планиране, актът по чл. 156 от ЗИНЗС дава информация за проявлението на специалните мерки и социално-възпитателната работа върху морално-волевата сфера на лишения от свобода, като процесът на промяна се отразява в текущ доклад по чл. 129, ал. 7 от ППЗИНЗС, който на практика е структурно тяло на обобщената оценка на осъдения.

Поставяне на цели

Когато говорим за поставянето на цели в индивидуалната работа с всяко осъдено лице, изтърпяващо наказание лишаване от свобода, се има предвид извеждането на разумни стъпки, които да мотивират изпълнението им, да са предвидени механизми за поощрение при положителен резултат на лишените от свобода, както и да е налична възможност напредъкът да се идентифицира и отбелязва. Важно е още от самото начало да се определи какви отговорности ще има осъденият, като акцент се поставя на поощрителните механизми с цел той да предприеме възможно най-много стъпки за изпълнението на плана.

Извеждането на задачите в порядъка на всяка цел е следващият важен елемент от ИПИП. Така се гарантира ясното диференциране на задълженията и отговорностите, както на осъденото лице, така и служителя/ите. Чрез тях се внася яснота за това какво трябва да се прави, какъв е очакваният резултат, кой ще се заеме със специфичните действия, как ще се оценява напредъка. Това в последствие дава възможност за извършване на преглед и, при необходимост, за поставяне на нови цели.



Работа върху промяна на поведението

Работата върху промяната на поведението е основна в пенитенциарната практика. Свързва се с разширяване на социалните компетентности и умения на лишените от свобода и изисква

обективно оценяване в съответствие с определените стандарти. От голямо значение в този аспект е отчитането на напредъка, който е постигнат чрез обективното му документиране в текущ доклад за осъдения.

Отчитането на напредъка е в пряка връзка с поведението или риска от вреда и е свързано с компонентите от индивидуалния план на присъдата (чл. 156 от ЗИНЗС). Не е необичайно целите в ИПИП да не се постигат напълно, но е важно докладът да отразява реалните постижения (доколко са постигнати целите и задачите).

При извеждането на нови подцели и задачи, същите следва да бъдат съгласувани с лишения от свобода.

Заключение

В заключение, бих искал да обобщя, че успешното приключване на всяка присъда е свързано с извличане на максимални ползи за осъдения от факта на осъждането, както и минимизиране на последствията от принудителна изолация.

Това означава постигане на траен корекционен резултат, в контекста на работата по изпълнение на плана на присъдата и минимизиране на нагласите за извършване на нови престъпления (липса на други правонарушения и, съответно, нови жертви). В този аспект, трябва да подчертаем, че предназначението на пенитенциарната документация е да представи цялостна / пълна информация за всеки отделен случай (осъден), включително и прогнозиране на развитието му в корекционен напредък, а нейното познаване е възможност за добогатяване ресурса на доказателствения подход при прилагане на институтите по чл. 437 и чл. 449 от НПК.

В контекста на гореизложеното следва изводът, че целите на наказанието лишаване от свобода, които са визирани в чл. 36 от НК, могат да бъдат постигнати чрез една пълноценна социална дейност и възпитателна работа с лишените от свобода, която се осъществява почти изцяло от социалните работници.

Следователно, тези служители са най-важните хора, от които зависи поправянето и превъзпитанието на осъдения и правилното изпълнение на наказанието лишаване от свобода.

За съжаление, в нашата пенитенциарна система, социалната дейност и възпитателната работа с лишените от свобода не се осъществяват по описания по-горе начин.

Също така, на лишените от свобода не се предлагат никакви „Програми за Въздействие за Намаляване на Риска от Рецидив и Риска от Вреди“.

При това положение, изобщо не е възможно да се работи с лишените от свобода и да се осъществява корекционна дейност по законоустановения ред.

Социалните работници /ИСДВР/ в по-голямата част от своята дейност са като пощальони за лишените от свобода, защото се появяват за период от 30 до 60 минути в групата, а понякога и за по-кратко или изобщо не я посещават, вземат и раздават пощата на лишените от свобода за 5 минути и с това приключва ежедневната им социална дейност.

В повечето групи в пенитенциарните заведения, броят на лишените от свобода в групата е от 60 до 100 човека, а социалният работник, който отговаря за тази група е един на брой.

Това е абсолютно невъзможно.

Липсата на „Социална Дейност и Възпитателна Работа“ и липсата на „Програми за Въздействие за Намаляване на Риска от Рецидив и Риска от Вреди“ води до фиктивно изготвяне на Индивидуален план за изпълнение на присъдата /ИПИП/, фиктивно препланиране на този план и фиктивно изготвяне на текущия и годишен доклад относно работата с лишените от свобода по изпълнението на ИПИП, което означава, че в ИПИП се набелязват неосъществими цели, а в годишния и текущия доклад се излагат неверни данни по неизпълнени цели и обстоятелства и само заучени еднообразни фрази.

В около 95% от ИПИП, текущият и годишните доклади за всички лишени от свобода са еднообразни.

Липсата на социална дейност и възпитателна работа и липсата на „Програми за Въздействие за Намаляване на Риска от Рецидив и Риска от Вреди“ налага въпроса:

По какъв начин се осъществява корекционната дейност с лишените от свобода и какъв е критерият, по който се преценява, че лишеният от свобода се поправя или не се поправя?

Какъв е критерият, по който се изготвя и редуцира „Оценката на Риска от Рецидив и Вреди“?

Ако трябва да сме обективни, обаче, не трябва да виним изцяло социалните работници за това положение, защото е повече от ясно, че не е възможно един ИСДВР да работи пълноценно и законосъобразно с 60-100 лишени от свобода.

Тези служители се назначават на работа от главния директор на ГДИН, съобразно чл. 12 от ЗИНЗС, а специализираните програми за индивидуална и групов работа се утвърждават от главния директор на ГДИН на осн. чл. 157, ал. 4 от ЗИНЗС.

Следователно, може би над 90% от отговорността за липсата на достатъчно социални работници, които да изпълняват пълноценно вменените им от закона задължения по описания по-горе начин и липсата на специализирани програми за индивидуална и групов работа с лишените от свобода изцяло принадлежи на Г.Д. – Изпълнение на наказанията.

Социалните работници изпълняват своите задължения на базата на предоставените им възможности и ресурси и фактически, те нямат избор и възможност да работят по предвидения от закона начин, защото нямат на разположение необходимите за това база, условия, ресурси и капацитет.

Тук излиза и въпросът:

Къде отиват парите, които са предвидени по бюджета на ГДИН за тази цел?

Отговора оставям на Вас.

В т. 1 от Раздел III на „Правила за Прилагане на Системата за Оценка на Риска от Рецидив и Вреди“ са посочени документите, които следва да са налични за изготвяне на „Законосъобразна Оценка на Риска на Правонарушителя“.

Почти съм сигурен, че нито една от оценките на риска не е изготвена при наличието на всички тези документи.

Нещо повече:

В последната точка на описания критерий е посочено, че при изготвянето на оценката на Риска, „Задължително следва да има „Психологическо заключение““.

Може би в 99% от изготвените оценки на Риска на лишените от свобода липсва психологическо заключение.

Липсата на такова заключение или някой от другите документи, които са посочени в т. 1 на Раздел III от „Правилата за Прилагане на Системата за Оценка на Риска от Рецидив и Риска от Вреди“, означава, че Оценката за риска от рецидив и риска от вреди е изготвен „незаконсъобразно“.

В Раздел IV от „Правила за Прилагане на Системата за Оценка на Риска от Рецидив и Вреди“ са регламентирани организацията и отговорностите по изготвянето на оценката на риска от рецидив и вреди.

Сигурен съм, че в нито едно пенитенциарно заведение в страната оценката на риска от рецидив и вреди не се изготвя по описания начин в Раздел IV от Правилата, което означава, че тази оценка се изготвя незаконсъобразно.

Именно по тези причини, ако поискате от органите на ГДИН да се запознаете с „Правилата за Прилагане на Системата за Оценка на Риска от Рецидив и Вреди“ и Затворническата Ви книжка, ще получите отрицателен отговор с мотив, че същите са предназначени за служебно ползване, което в никакъв случай не е така, защото същите безусловно попадат в хипотезата на чл. 76 от ЗИНЗС, но това е друга тема.

Прилагам празен формуляр на „Правила за Прилагане на Системата за Оценка на Риска от Рецидив и Вреди при лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода в пенитенциарните заведения /затвора и поправителни домове/ на ГДИН към Министерство на правосъдието“ и празен формуляр на Книжка за лишения от свобода.

Очаквайте продължение на темата в следващия брой.

Когато несправедливостта е закон, съпротивата е дълг.

Само онзи живее истински, който изживява съдбата си като тайна.

Заблуда е всеки живот, който не се живее с някаква определена цел.

Заместник-председател на БЗСР – Светломир Нешков

Издатели – Александър Хурмузов и Хоуп Дюфо-Хънтър

